

DRAMA ACTIVITIES TO DEVELOP AND PROMOTE CRITICAL THINKING

กิจกรรมละครเพื่อพัฒนาส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

Komon Sritongsuk^{1*}

โกมล ศรีทองสุข^{1*}

Abstract

Background and Objectives: In the 21st century the rapid and complex changes in society have required education systems to prepare learners to handle diverse information. Critical thinking skills have become essential for students to analyze information, evaluate facts, and make reasoned decisions. One widely recognized approach to effectively promote critical thinking is through drama activities. These activities engage students by having them assume roles in simulated situations, which encourages analytical thinking, decision-making, and understanding multiple perspectives, while also developing emotional, social, and communication skills. However, implementing drama activities in educational contexts faces limitations, such as educators' unfamiliarity, resource and time constraints, and inadequate evaluation. Therefore, it's crucial to study effective methods for organizing drama activities to enhance critical thinking. The objectives of this study are: 1) to study the characteristics of the drama process that foster students' critical thinking; 2) to analyze suitable drama activity models that can be adapted for classroom use to promote critical thinking; and 3) to propose guidelines for designing drama activities that can develop and enhance students' critical thinking.

Methodology: This study aims to examine, analyze, and synthesize concepts and theories related to critical thinking. This includes the concept of critical thinking development based on learning theories and the use of drama activities to foster it, such as drama activity models, characteristics, and processes, as well as the application of drama in learning management. The collected information was then analyzed and synthesized to present the findings in an analytical essay. The focus is on explaining the appropriate and effective drama learning processes for developing critical thinking, while also providing practical guidelines for teachers to adapt them for designing lesson plans or activities to enhance critical thinking skills effectively.

Academic Article

Received: 21 April 2025

Revised: 20 September 2025

Accepted: 22 September 2025

** Corresponding author*

email: komonsrt@g.swu.ac.th

How to cite:

Sritongsuk, K. (2025).

Drama activities to develop and promote critical thinking.

Fine Arts Journal:

Srinakharinwirot University,
29(2), 219-236.

Keywords: Drama Activities;
Development and
Promotion; Critical Thinking

คำสำคัญ: กิจกรรมละคร;
พัฒนาส่งเสริม; การคิดอย่างมี
วิจารณญาณ

¹ Faculty of Fine Arts, Srinakharinwirot University, Thailand

¹ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Key Findings: Drama activities are effective tools for developing and promoting critical thinking, analytical skills, and reasoned decision-making skills. They also foster emotional, social, and communication skills, as well as reasoned argumentation, empathy, and respect for differing opinions and attitudes. Students can apply this knowledge to real-life situations. Despite their high effectiveness, drama activities face limitations in classroom application, such as time constraints and the unfamiliarity of both teachers and students.

Implications of the Study: This study is significant in the following implications:

1) The drama activity process is a key component consistent with the principles of critical thinking; 2) The process provides a guideline for teachers to effectively use drama activities in the classroom. They can design activities to enhance students' critical thinking skills and use them as an active learning tool for student-centered approach; and 3) Drama activities not only promote critical thinking but also develop analytical thinking, reasoned decision-making, communication, collaboration, empathy, and creativity. These are all essential skills for living in the complex and rapidly changing world of the 21st century.

Conclusion and Future Directions: This study demonstrates that drama activities are effective tools for developing critical thinking skills by allowing students to assume roles in complex situations, ask questions, evaluate various options, make reasoned decisions, exchange ideas, and respect differences. Drama activities not only promote critical thinking but also develop analytical thinking, social, emotional, and communication skills, which are key attributes for 21st century learners. Future research directions include: 1) designing assessment tools for critical thinking skills that align with drama activities; 2) providing teacher training on the principles of drama pedagogy, effective questioning techniques, and appropriate evaluation methods; and 3) exploring the integration of drama activities into various subjects to develop critical thinking skills in broader contexts.

บทคัดย่อ

ภูมิหลังและวัตถุประสงค์: ในศตวรรษที่ 21 การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อนของสังคม ส่งผลให้ระบบการศึกษาต้องเตรียมพร้อมให้ผู้เรียนรับมือกับข้อมูลที่หลากหลาย ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณจึงกลายเป็นทักษะสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ข้อมูล ประเมินข้อเท็จจริง และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล หนึ่งในแนวทางที่ได้รับการยอมรับว่าส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ การใช้กิจกรรมละคร เพราะมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมผ่านการสวมบทบาทในสถานการณ์จำลอง ส่งผลให้เกิดการคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจ และความเข้าใจในมุมมองที่หลากหลาย รวมทั้งพัฒนาทักษะด้านอารมณ์ สังคม และการสื่อสาร อย่างไรก็ตาม การนำกิจกรรมละครไปใช้ในบริบทการศึกษายังเผชิญข้อจำกัด เช่น ความไม่คุ้นเคยของผู้สอน ข้อจำกัดด้านทรัพยากรและเวลา และการประเมินผลที่ไม่ครอบคลุม จึงจำเป็นต้องศึกษาวิธีการจัดกิจกรรมละครอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณให้ดียิ่งขึ้น บทควมามนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาลักษณะกระบวนการจัดกิจกรรมละครที่พัฒนาส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน 2) เพื่อวิเคราะห์รูปแบบกิจกรรมละครที่พัฒนา

ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ในห้องเรียนอย่างเหมาะสม และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการออกแบบกิจกรรมละครที่สามารถพัฒนาส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน

วิธีการศึกษา: การศึกษาค้นคว้ามีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ได้แก่ แนวคิดการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณตามทฤษฎีการเรียนรู้ และการใช้กิจกรรมละครในการพัฒนาส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ อาทิ รูปแบบกิจกรรมละคร ลักษณะของกิจกรรมละคร กระบวนการของกิจกรรมละคร และการประยุกต์กิจกรรมละครในการจัดการเรียนรู้ จากนั้นนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำเสนอผลการศึกษาในรูปแบบเรียงความเชิงวิเคราะห์ โดยเน้นการอธิบายกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมละครที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพสำหรับพัฒนาการด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ พร้อมเสนอแนวทางเชิงปฏิบัติสำหรับครู เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบแผนการสอนหรือกิจกรรมพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

ผลการศึกษาที่สำคัญ: กิจกรรมละครเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการคิดวิเคราะห์ และการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รวมถึงพัฒนาทักษะด้านอารมณ์ สังคม การสื่อสาร การโต้แย้งอย่างมีเหตุผล การเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น การเคารพความคิดเห็นและทัศนคติที่แตกต่าง และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตจริง แม้ว่ากิจกรรมละครจะมีประสิทธิภาพสูง แต่ยังมีข้อจำกัดในการนำไปใช้ในห้องเรียน เช่น ข้อจำกัดด้านเวลา และความไม่คุ้นเคยของครูและผู้เรียน

นัยสำคัญของการศึกษา: การศึกษาค้นคว้านี้มีนัยสำคัญดังนี้ 1) กระบวนการของกิจกรรมละครเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สอดคล้องกับหลักการของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 2) เป็นแนวทางให้ครูนำกิจกรรมละครมาใช้ในห้องเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสามารถออกแบบกิจกรรมเพื่อพัฒนาส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน และสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้เชิงรุกที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และ 3) กิจกรรมละครไม่เพียงพัฒนาส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณเท่านั้น แต่ยังพัฒนาการคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน การเข้าใจผู้อื่น และความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งล้วนเป็นทักษะจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในโลกที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงรวดเร็วในศตวรรษที่ 21

สรุปผลและแนวทางการศึกษาในอนาคต: การศึกษาค้นคว้านี้ชี้ให้เห็นว่า กิจกรรมละครเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ผ่านการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสวมบทบาทในสถานการณ์ที่ซับซ้อน ตั้งคำถามและประเมินทางเลือกที่หลากหลาย ตัดสินใจและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล และเคารพในความแตกต่าง กิจกรรมละครไม่เพียงส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณเท่านั้น แต่ยังพัฒนาการคิดวิเคราะห์ ทักษะทางสังคม อารมณ์ และการสื่อสาร ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 แนวทางการศึกษาในอนาคต ได้แก่ 1) ควรมีการออกแบบเครื่องมือวัดทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่สอดคล้องกับกิจกรรมละคร 2) ควรมีการอบรมครูเกี่ยวกับหลักการของกิจกรรมละครเพื่อการพัฒนา เทคนิคการตั้งคำถาม และการประเมินผลที่เหมาะสมกับกิจกรรม และ 3) ควรทดลองบูรณาการกิจกรรมละครเข้ากับรายวิชาต่าง ๆ เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณในบริบทที่กว้างขึ้น

1. บทนำ

โลกในศตวรรษที่ 21 เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและซับซ้อนในทุกแง่มุม ส่งผลให้ระบบการศึกษาต้องมีส่วนสำคัญในการเตรียมพร้อมผู้เรียนให้สามารถรับมือและจัดการกับสังคมแห่งข้อมูลที่มีความเปลี่ยนแปลงและไม่แน่นอนอยู่ตลอดเวลา หนึ่งในทักษะที่ยุคปัจจุบันให้ความสำคัญอย่างมากต่อการดำเนินชีวิตและการทำงาน คือ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) ซึ่งไม่ใช่เพียงการรับข้อมูลและคิดอย่างผิวเผิน แต่ต้องเป็นการคิดที่ผ่านกระบวนการวิเคราะห์และการประเมิน เพื่อให้สามารถตัดสินใจด้วยเหตุผลรอบด้าน

นอกจากนี้ การคิดต้องสามารถแยกแยะข้อมูลที่ถูกต้อง น่าเชื่อถือ และเป็นประโยชน์ การพัฒนาทักษะนี้จึงเป็นภารกิจสำคัญของการศึกษาในทุกระดับ เนื่องจากเป็นทักษะพื้นฐานที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ แยกแยะข้อเท็จจริง ประเมินความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล ตั้งคำถามอย่างมีคุณภาพ และตัดสินใจโดยอิงหลักเหตุผลและหลักฐาน (Facione, 2015)

การคิดอย่างมีวิจารณญาณไม่ได้เกิดขึ้นจากการเรียนรู้เนื้อหาเชิงทฤษฎีเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ตรง ซึ่งการใช้กิจกรรมละคร (Drama Activities) เป็นแนวทางหนึ่งของการจัดการเรียนรู้ที่ได้รับการยอมรับว่าเอื้อต่อการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Winston, 2011)

กิจกรรมดังกล่าวมีกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนเป็นหลัก เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สวมบทบาทที่หลากหลาย สามารถมองเห็นในทุกแง่มุมด้วยตนเองในสถานการณ์ที่สมมติขึ้น กิจกรรมละครเป็นกิจกรรมที่ผสมผสานระหว่างความคิดสร้างสรรค์ การสื่อสาร และการแสดงออกทางอารมณ์ ทำให้ผู้เข้าร่วมต้องวิเคราะห์บทบาทของตัวละคร สถานการณ์ และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างลึกซึ้ง ซึ่งกระตุ้นให้เกิดการคิดวิเคราะห์และการตั้งคำถามอย่างมีเหตุผล ซึ่งผู้เรียนต้องเผชิญกับปัญหาหรือความขัดแย้งที่ซับซ้อนในบทบาทที่ได้รับ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นหัวใจของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

นอกจากนี้ กิจกรรมละครยังช่วยพัฒนาทักษะทางอารมณ์ สังคม การทำงานร่วมกับผู้อื่น การแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ และการเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (O'Toole, 1992)

อย่างไรก็ตาม การจัดกิจกรรมละครในบริบทการศึกษายังเผชิญข้อจำกัดหลายประการ เช่น ความไม่คุ้นเคยของครูและผู้เรียน ข้อจำกัดด้านเวลา ทรัพยากร พื้นที่ที่ไม่เอื้อต่อการทำกิจกรรม รวมถึงการประเมินผลที่ไม่สะท้อนพัฒนาการด้านทักษะการคิดวิเคราะห์ ทั้งนี้ หากการจัดกิจกรรมละครขาดการวางแผนอย่างเหมาะสม ด้วยอุปสรรคเหล่านี้ อาจทำให้กิจกรรมละครไม่สามารถพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียนได้อย่างเต็มศักยภาพ

2. พัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณตามทฤษฎีการเรียนรู้

การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) เป็นทักษะที่สำคัญในการประเมินข้อมูลและตัดสินใจอย่างมีเหตุผลและรอบคอบ (Ennis, 1987) โดย Paul และ Elder (2013) ระบุว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณประกอบด้วยทักษะสำคัญ เช่น การตั้งคำถามเชิงวิเคราะห์ การประเมินข้อมูล ความสามารถในการสังเคราะห์ข้อมูล และการแยกแยะความเชื่อถือได้ของข้อมูล โดยเน้นให้ผู้คิดไม่เพียงรับข้อมูล แต่ต้องตั้งคำถามและวิเคราะห์ความถูกต้องอย่างต่อเนื่อง (Facione, 1990)

การพัฒนาศึกษาอย่างมีวิจารณญาณมีความสำคัญอย่างยิ่งในยุคที่ข้อมูลข่าวสารมีความหลากหลาย (Halpern, 2014) ผู้ที่มีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณจะสามารถตัดสินใจได้อย่างรอบคอบ มีประสิทธิภาพ และสามารถแยกแยะสิ่งที่ถูกผิด หลีกเลี่ยงความลำเอียง เพื่อลดความเสี่ยงจากการตัดสินใจผิดพลาด

ทฤษฎีการเรียนรู้ที่สามารถสนับสนุนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ได้แก่

2.1 ทฤษฎีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ (Constructivism Theory) ตามแนวคิดของ Jean Piaget (Piaget, 1972) เน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ขึ้นใหม่โดยอิงจากประสบการณ์เดิม ความรู้ใหม่ที่ได้รับสามารถเข้าใจได้ด้วยตนเองผ่านการลงมือปฏิบัติ การมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เพื่อน และครู ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างความรู้และความเข้าใจ

2.2 ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงอภิปญญา (Metacognitive Learning Theory) ตามแนวคิดของ John Flavell (Flavell, 1979) เน้นการตระหนักรู้และการควบคุมกระบวนการคิดของตนเองในการเรียนรู้ ผู้เรียนสามารถวางแผน ตรวจสอบ และประเมินผลการคิดของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้เข้าใจจุดแข็ง จุดอ่อน และความรู้เดิมของตนเอง ส่งผลให้สามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และพัฒนาแนวทางการแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่อง

2.3 ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning Theory) ตามแนวคิดของ David Kolb (Kolb, 1984) เน้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงและการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ผ่านกระบวนการสร้างและสะท้อนแนวความคิดจากการทดลองนำไปใช้ ผู้เรียนจะได้รับความรู้และทักษะใหม่ ๆ ผ่านการมีส่วนร่วมในประสบการณ์จริงจากการเข้าร่วมกิจกรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ หลังจากนั้น ผู้เรียนจะใช้เวลาในการไตร่ตรองและสะท้อนความคิดเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้รับ โดยตั้งคำถามกับตนเอง และสังเกตผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ผู้เรียนจะนำสิ่งเหล่านี้มาสร้างเป็นแนวคิดใหม่ และทดลองนำแนวคิดนั้นไปปฏิบัติ เพื่อทดสอบว่าสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงหรือไม่ และเกิดผลลัพธ์อย่างไร

การคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นทักษะสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ ตั้งคำถาม สังเคราะห์ และแยกแยะความน่าเชื่อถือของข้อมูลได้ ลดความเสี่ยงจากข้อมูลคลาดเคลื่อน และสามารถหลีกเลี่ยงอคติ อันนำไปสู่การตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ

เพื่อพัฒนาและส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ผู้เรียนสามารถมีส่วนร่วมได้อย่างจริงจังผ่านทฤษฎีดังต่อไปนี้ 1) **ทฤษฎีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์** เน้นการสร้างความรู้ด้วยตนเองผ่านประสบการณ์ตรง และการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ช่วยให้ผู้เรียนฝึกการคิดวิเคราะห์และการตั้งคำถามอย่างเป็นระบบ 2) **ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงอภิปัญญา** มุ่งเน้นการตระหนักรู้และควบคุมกระบวนการคิดของตนเอง ส่งเสริมการวางแผน การตรวจสอบ และการประเมินความคิด เพื่อพัฒนาแนวทางการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเองและสถานการณ์ และ 3) **ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์** เน้นการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในสถานการณ์จริง และการสะท้อนคิด ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ ความเข้าใจที่ลึกซึ้ง และเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

จากที่กล่าวข้างต้น ทั้งสามทฤษฎีสนับสนุนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินข้อมูลอย่างรอบด้าน ซึ่งถือเป็นรากฐานสำคัญของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

3. กิจกรรมละครในฐานะเครื่องมือพัฒนาส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

กิจกรรมละครในฐานะเครื่องมือในการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง กระบวนการที่นำเทคนิคทางละคร เช่น การสวมบทบาท (Role Play) การจำลองสถานการณ์ (Simulation) และการละครเพื่อการศึกษา (Drama in Education) มาใช้ในชั้นเรียนเพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในสถานการณ์ที่สร้างขึ้น เพื่อฝึกฝนทักษะการคิด การสื่อสาร และการตัดสินใจอย่างเป็นระบบ (Neelands & Goode, 2015)

กิจกรรมละครช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจและรู้สึกไปพร้อมกับบทบาทที่ได้รับ ทำให้เกิดการตั้งคำถาม การวิเคราะห์ความขัดแย้งในความคิด และการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ซึ่งล้วนเป็นกระบวนการพื้นฐานของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ กิจกรรมละครสามารถสร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดวิเคราะห์โดยจำลองสถานการณ์ที่หลากหลายและซับซ้อน ทำให้ผู้เรียนต้องเผชิญกับปัญหาหรือความขัดแย้งที่ต้องแก้ไข ผู้เรียนจึงต้องตั้งคำถาม วิเคราะห์ผลกระทบ และพิจารณาทางเลือกต่าง ๆ ก่อนตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ซึ่งเป็นหัวใจของกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Wright, 2010)

กิจกรรมละครเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสวมบทบาทที่แตกต่างจากชีวิตจริง ทำให้เกิดความเข้าใจในประสบการณ์ ความคิด และความรู้สึกของผู้อื่น ช่วยให้ผู้เรียนสามารถแยกแยะมุมมอง วิพากษ์ วิเคราะห์อย่างมีเหตุผล และตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลและความเข้าใจที่รอบด้าน (Bolton, 1998)

นอกจากนี้ กิจกรรมละครยังเน้นการมีปฏิสัมพันธ์ การทำงานร่วมกัน และการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นพื้นฐานของกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ผู้เรียนจะพัฒนาทักษะเหล่านี้ไปพร้อมกับการคิดวิเคราะห์ในสถานการณ์จริง (Boal, 1979)

การสะท้อนหลังการแสดงละคร (Reflection) เป็นขั้นตอนสุดท้ายและสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ทบทวนความคิด การตัดสินใจ และพฤติกรรมของตนเองหรือผู้อื่น อีกทั้งเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่นอย่างเคารพ ซึ่งกระตุ้นให้เกิดการเปิดกว้างต่อมุมมองที่หลากหลาย (O'Neill & Lambert, 1982)

กิจกรรมละครเป็นตัวอย่างที่ดีของการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์และการเรียนรู้โดยการลงมือทำ เพราะผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ผ่านประสบการณ์ตรงในสถานการณ์สมมติ ซึ่งกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง มีความหมาย และสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้

กิจกรรมละครจึงเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ที่ใช้เทคนิคทางละครเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการคิด การสื่อสาร และการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลและเป็นระบบ กระบวนการในกิจกรรมละครเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมกับบทบาทและสถานการณ์สมมติ ส่งผลให้เกิดการตั้งคำถาม การคิดวิเคราะห์ การมองปัญหาอย่างรอบด้าน และการตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ พร้อมทั้งฝึกให้ผู้เรียนเข้าใจมุมมองและอารมณ์ของผู้อื่น ซึ่งช่วยเสริมสร้างทักษะทางสังคม และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเคารพซึ่งกันและกัน

กิจกรรมละครจึงเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับ 1) ทฤษฎีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ (Constructivism Theory) 2) ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงอภิปัญญา (Metacognitive Learning Theory) และ 3) ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning Theory) ซึ่งทั้งหมดช่วยพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

4. ลักษณะของกิจกรรมละครเพื่อพัฒนาส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

กิจกรรมละครเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ใช้การแสดงบทบาทและการสื่อสารผ่านการแสดง เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ตรงและพัฒนาทักษะต่าง ๆ โดยเฉพาะทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในการแก้ปัญหาและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล (Hong & Zhao, 2025)

ลักษณะเด่นของกิจกรรมละคร ได้แก่ การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นและเต็มที่ ทั้งในด้านการแสดงบทบาท การแสดงความคิดเห็น และการแก้ไขสถานการณ์ ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนได้ลงมือทำจริง และเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง (Neelands & Goode, 2015)

นอกจากนี้ สถานการณ์จำลองที่สร้างขึ้นจะช่วยให้ผู้เรียนได้ทดลองตัดสินใจและแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่หลากหลาย ส่งเสริมให้เกิดการคิดวิเคราะห์ การประเมินผล และการตัดสินใจในสถานการณ์จริง (ทศนา แหมมณี, 2550)

ในด้านการสร้างบทบาท ผู้เรียนจะได้รับบทบาทที่แตกต่างกัน เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมองโลกในมุมมองที่หลากหลาย และส่งเสริมความเข้าใจในความคิดเห็นหรือความรู้สึกของผู้อื่น อีกทั้งกิจกรรมละคร

ยังเป็นช่องทางในการฝึกการสื่อสาร รวมถึงการแสดงออกทางอารมณ์ ซึ่งช่วยส่งเสริมทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกับผู้อื่น (Bolton, 1998)

หลังจากการแสดงละคร มักจะมีกิจกรรมการสะท้อนความคิดหรือการอภิปรายร่วมกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์และประเมินประสบการณ์ที่ได้รับร่วมกัน กิจกรรมละครยังเน้นการเรียนรู้แบบร่วมมือในรูปแบบกลุ่ม ทำให้ผู้เรียนได้ฝึกการทำงานร่วมกัน การแบ่งปันความคิดเห็น และการแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ภายในกลุ่ม (O'Neill & Lambert, 1982)

4.1 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมละครเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สามารถดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

ขั้นวางแผน (Planning Stage) กำหนดวัตถุประสงค์ของกิจกรรมให้ชัดเจน เลือกหัวข้อหรือสร้างสถานการณ์ที่มีความซับซ้อนและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นร่วมกัน เพื่อกระตุ้นให้เกิดการคิดวิเคราะห์และเตรียมบทละคร

ขั้นฝึกซ้อม (Rehearsal Stage) ให้ผู้เรียนได้ทดลองแสดงบทบาทตามที่ได้รับมอบหมาย ฝึกการแสดงออกเพื่อสื่อสารความคิดและความรู้สึก ครูทำหน้าที่คอยกระตุ้นและชี้แนะให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ

ขั้นแสดง (Performance Stage) ให้ผู้เรียนแสดงละครหน้าชั้นเรียน เปิดโอกาสให้ผู้ชมตั้งคำถาม แสดงความคิดเห็น และอภิปรายเกี่ยวกับสถานการณ์และการตัดสินใจของตัวละคร

ขั้นสะท้อนคิด (Reflection Stage) ให้ผู้เรียนอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิเคราะห์ผลกระทบของการตัดสินใจ ในขั้นนี้ครูควรกระตุ้นให้ผู้เรียนตั้งคำถามเชิงลึก มองสถานการณ์จากหลายมุมมอง และสรุปบทเรียนร่วมกัน (Dima, Kaiafa, & Tsiaras, 2021)

4.2 เทคนิคการกระตุ้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณในกิจกรรมละคร สามารถดำเนินการได้หลายวิธี ได้แก่

การตั้งคำถามเชิงลึก (Deep Questioning) เพื่อกระตุ้นการวิเคราะห์ เช่น “ทำไมตัวละครจึงตัดสินใจเช่นนั้น” หรือ “มีทางเลือกอื่นอีกไหม”

การวิเคราะห์แรงจูงใจและมุมมองของตัวละคร เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจเหตุผลและพฤติกรรมของตัวละครอย่างรอบด้าน

การใช้เทคนิคมุมมองสลับ (Role Reversal) ให้ผู้เรียนลองสวมบทบาทของตัวละครอื่น ๆ เพื่อมองสถานการณ์จากมุมมองที่แตกต่าง

การสร้างสถานการณ์ที่ท้าทายและซับซ้อน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์และตัดสินใจอย่างรอบคอบ

การอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น (Discussion & Sharing) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พูดคุย แสดงความคิดเห็น และรับฟังมุมมองที่หลากหลาย ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและพัฒนาทักษะการคิด อย่างมีวิจารณญาณอย่างมีประสิทธิภาพ

ทั้งนี้ กิจกรรมละครเพื่อพัฒนาส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นการเรียนรู้โดยการแสดง บทบาทผ่านสถานการณ์จำลอง เพื่อให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ตรง จุดเด่นของกิจกรรมละคร คือ การกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นผ่านบทบาทที่หลากหลายในสถานการณ์จำลอง ฝึกการตัดสินใจ การสื่อสาร และการสะท้อนคิดร่วมกัน

การจัดกิจกรรมละครจะเริ่มต้นจากการวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ เลือกสถานการณ์ที่กระตุ้น การคิดวิเคราะห์ ฝึกซ้อมการแสดง แสดงละคร และสะท้อนคิดร่วมกัน ในการจัดกิจกรรม ครูจะต้องกระตุ้น การคิด โดยใช้คำถามเชิงลึก การวิเคราะห์แรงจูงใจของตัวละคร การสลับมุมมองบทบาท การสร้าง สถานการณ์ที่ซับซ้อน และการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนอภิปราย

กิจกรรมละครจึงเป็นเครื่องมือที่ช่วยพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการทำงาน ร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ

5. กระบวนการพัฒนาส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณผ่านกิจกรรมละคร

การพัฒนาส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณผ่านกิจกรรมละคร เป็นกระบวนการที่เน้นให้ผู้เรียน ได้มีส่วนร่วมอย่างลึกซึ้ง ทั้งก่อนการแสดง ระหว่างการแสดง และหลังการแสดง โดยมีกระบวนการดังนี้

5.1 ฝึกการสังเกตและวิเคราะห์สถานการณ์ในละคร

ระหว่างการเตรียมการแสดงละคร ผู้เรียนจะได้ฝึกวิเคราะห์รายละเอียดของสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในบทอย่างรอบคอบ เช่น พฤติกรรม ท่าทาง และคำพูดของตัวละคร เพื่อให้เข้าใจแรงจูงใจและ บุคลิกลักษณะของตัวละคร

ผู้เรียนจะได้ฝึกวิเคราะห์องค์ประกอบในบทละคร เช่น สาเหตุของปัญหา ความขัดแย้งระหว่าง ตัวละคร และผลกระทบที่เกิดขึ้นกับเหตุการณ์ รวมถึงฝึกตั้งคำถามเพื่อค้นหาคำตอบ และมองเห็น ความสัมพันธ์เชิงเหตุผลในลำดับเหตุการณ์ กระบวนการนี้ช่วยส่งเสริมความสามารถในการสังเกตอย่างมี วิจารณญาณ และการวิเคราะห์ข้อมูลที่ซับซ้อนได้อย่างเป็นระบบ

5.2 การอภิปรายและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหลังการแสดง

ช่วงเวลาหลังการแสดงถือเป็นช่วงสำคัญที่ผู้เรียนจะได้ “สะท้อนคิด” (Reflection) สิ่งที่เกิดขึ้น โดยเปิดโอกาสให้ทั้งผู้แสดงและผู้ชมร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมและการตัดสินใจ ของตัวละคร (Dima, Kaiafa, & Tsiaras, 2021)

ครูควรทำหน้าที่กระตุ้นให้ผู้เรียนตั้งคำถามเชิงลึก เพื่อช่วยส่งเสริมให้เกิดการฟังความคิดเห็นที่แตกต่างกันอย่างเคารพ และเปิดมุมมองใหม่ ๆ กระบวนการนี้ไม่เพียงพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมทักษะการสื่อสาร การฟังอย่างเข้าใจ และการใช้เหตุผลร่วมกัน

5.3 การใช้ทละครเพื่อการคิดวิเคราะห์และการตัดสินใจ

การใช้บทละครเป็นเครื่องมือในการฝึกคิดวิเคราะห์ ช่วยให้ผู้เรียนฝึกการตัดสินใจในสถานการณ์ที่ซับซ้อน โดยผู้เรียนจะได้วิเคราะห์ปัญหาที่ปรากฏในบทละคร ทั้งในด้านสาเหตุ-ผลกระทบ และประเมินทางเลือกที่ตัวละครสามารถตัดสินใจได้ (Hu & Shu, 2025)

กระบวนการนี้ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถในการประเมินข้อมูล เสนอแนวทางแก้ไข และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

เมื่อกระบวนการทั้ง 3 ข้างต้นนี้ได้นำมาประยุกต์ใช้ร่วมกัน จะช่วยให้การพัฒนาส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณผ่านกิจกรรมละครเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ มีประสิทธิภาพ และสามารถเชื่อมโยงไปสู่การประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมั่นใจและมีเหตุผลมากขึ้น

ผู้เขียนสามารถสรุปกระบวนการสำคัญได้ว่า การใช้กิจกรรมละครเป็นกระบวนการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ที่ช่วยส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างลึกซึ้ง ทั้งในช่วงการเตรียมแสดง การแสดง และการสะท้อนคิดหลังการแสดง ประกอบด้วย 3 กระบวนการหลักสำคัญ ได้แก่ 1) ฝึกการวิเคราะห์สถานการณ์และบทละครอย่างละเอียด เพื่อพัฒนาทักษะการสังเกต การตั้งคำถาม และการคิดเชิงเหตุผลอย่างลึกซึ้ง 2) การอภิปรายและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหลังการแสดง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนและผู้ชมได้อภิปรายเกี่ยวกับการตัดสินใจของตัวละคร โดยครูคอยกระตุ้นให้เกิดการตั้งคำถามเชิงลึก และแลกเปลี่ยนมุมมองอย่างเคารพซึ่งกันและกัน ซึ่งช่วยเสริมทั้งการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการสื่อสารเชิงเหตุผล และ 3) การใช้บทละครเพื่อฝึกการวิเคราะห์และการตัดสินใจ ผู้เรียนได้ประเมินสถานการณ์ที่ซับซ้อน วิเคราะห์ทางเลือกและผลลัพธ์โดยใช้ข้อมูลและหลักฐาน เพื่อสร้างทักษะการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล

เมื่อดำเนินการครบทั้ง 3 ขั้นตอน กิจกรรมละครจะสามารถเป็นเครื่องมือที่ทรงพลังในการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำทักษะเหล่านี้ไปประยุกต์ใช้ในการตัดสินใจในชีวิตประจำวันได้อย่างมั่นใจ รอบคอบ และมีเหตุผล

6. ประโยชน์จากการใช้กิจกรรมละครเพื่อพัฒนาส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

การใช้กิจกรรมละครในการจัดการเรียนรู้ไม่เพียงเพิ่มความสุขสนุกสนานให้กับห้องเรียน แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณผ่านประสบการณ์ตรงและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน สามารถสรุปประโยชน์หลัก ๆ ได้ดังนี้

6.1 พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ กิจกรรมละครช่วยฝึกทักษะการสังเกตและการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ผ่านการรับบทบาทของตัวละคร ผู้เรียนได้ฝึกตัดสินใจโดยอิงข้อมูลและหลักฐาน สามารถแยกแยะข้อเท็จจริงออกจากความคิดเห็น ไม่ยึดติดกับความเชื่อหรืออารมณ์ส่วนตัว รวมทั้งประเมินเหตุการณ์อย่างมีเหตุผล เพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิจารณ์ญาณอย่างเป็นระบบ (Hu & Shu, 2025)

6.2 ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และการแสดงออกทางอารมณ์ กิจกรรมละครเปิดโอกาสให้ผู้เรียนตีความบทบาทและสถานการณ์ได้อย่างอิสระ ช่วยให้เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น เพิ่มความสามารถในการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และฝึกการคิดนอกกรอบ เชื่อมโยงความคิดใหม่ ๆ กับสถานการณ์จริงอย่างสร้างสรรค์

6.3 ส่งเสริมทัศนคติที่เปิดกว้างและการมองโลกหลายมิติ กิจกรรมละครช่วยพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในการมองโลกจากหลายแง่มุม เสริมสร้างทัศนคติที่ดีและยอมรับความคิดเห็นที่หลากหลาย ผู้เรียนมีความกล้าแสดงออก แสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล รู้จักควบคุมอารมณ์ และตอบสนองอย่างเหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมที่มีความรับผิดชอบและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

ผู้เรียนจะเข้าใจความคิด ความรู้สึก และแรงจูงใจของผู้อื่น ช่วยลดอคติและเพิ่มความเข้าใจในความคิดเห็นที่แตกต่าง (Winston, 2011)

6.4 กระตุ้นการตั้งคำถามและการสืบค้นอย่างลึกซึ้ง

กิจกรรมละครเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนตั้งคำถามเชิงลึก ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ เพราะการตั้งคำถามคือจุดเริ่มต้นของการค้นหาความจริง (Facione, 2015)

กิจกรรมละครจึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาและส่งเสริมผู้เรียนในหลายมิติ ทั้งด้านอารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณผ่านประสบการณ์ตรงและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน

นอกจากนี้ผู้เรียนจะได้ฝึกการคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ผ่านการรับบทบาท การวิเคราะห์สถานการณ์ และการแยกแยะข้อมูลอย่างมีหลักการ อีกทั้งยังส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และทัศนคติที่เปิดกว้าง การแสดงออกทางอารมณ์เชิงบวก การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ การยอมรับความแตกต่าง และการมีความรับผิดชอบต่อสังคม

ดังนั้น กิจกรรมละครจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ และสามารถประยุกต์ใช้ทักษะเหล่านี้ในชีวิตจริงได้อย่างมีคุณภาพ

7. รูปแบบกิจกรรมละครเพื่อพัฒนาส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

กิจกรรมละครเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนสวมบทบาทสมมติผ่านสถานการณ์จำลอง ช่วยกระตุ้นให้ฝึกคิด วิเคราะห์ และตัดสินใจในบริบทต่าง ๆ ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งประกอบด้วยการตั้งคำถาม การวิเคราะห์ข้อมูล การใช้เหตุผล และการประเมินข้อโต้แย้งอย่างเป็นระบบ (Facione, 2015)

กิจกรรมละครมีหลายรูปแบบที่สามารถนำมาพัฒนาและส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้ ดังนี้

7.1 บทบาทสมมติ (Role Play) รูปแบบนี้ให้ผู้เรียนสวมบทบาทเป็นตัวละครต่าง ๆ ในสถานการณ์จำลองตามบทบาทหรือหน้าที่ที่ได้รับ เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการวิเคราะห์ปัญหา มองสถานการณ์จากมุมมองที่แตกต่าง ประเมินทางเลือก และตัดสินใจแก้ไขปัญหาอย่างมีเหตุผล

ผู้เรียนต้องอาศัยการตั้งคำถาม การสังเกต และการสื่อสาร ซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และสามารถนำประสบการณ์ที่ได้รับไปปรับใช้ในสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7.2 ละครกระบวนการ (Process Drama) กิจกรรมรูปแบบนี้ไม่มีการเตรียมบทละครล่วงหน้า ผู้เรียนจะร่วมกันสร้างสถานการณ์และบทสนทนาขึ้นตรงหน้า เพื่อสำรวจประเด็น แนวคิด หรือสถานการณ์ต่าง ๆ โดยการสวมบทบาทในสถานการณ์จำลอง

ละครกระบวนการไม่เน้นการแสดงเพื่อผู้ชม แต่เน้นกระบวนการสร้างสรรค์และการเรียนรู้ร่วมกัน โดยมีครูทำหน้าที่เป็น “ผู้อำนวยความสะดวก” (facilitator) มากกว่าผู้สอน

กิจกรรมนี้จึงมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การแก้ปัญหา การสื่อสาร และการเข้าใจผู้อื่นผ่านการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนได้ฝึกคิด วิเคราะห์บริบทของปัญหา และพัฒนาทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น

กิจกรรมรูปแบบกึ่งกล่าวนี้นี้เป็นการส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณผ่านกระบวนการ “ร่วมสร้างความรู้” (Co-constructive Learning Process) (Wagner, 1976)

7.3 ละครโต้แย้ง (Debate Drama) เป็นการผสมผสานระหว่างการแสดงบทบาทสมมติและการโต้เถียง โดยเริ่มจากการให้ผู้เรียนสำรวจประเด็นปัญหาทางสังคม จากนั้นให้รับบทเป็นตัวละครที่มีจุดยืนหรือความเชื่อที่แตกต่างกันเกี่ยวกับประเด็นนั้น ๆ

ผู้เรียนต้องศึกษาข้อมูล วิเคราะห์ข้อดี-ข้อเสีย และนำเสนอข้อโต้แย้งด้วยเหตุผล ไม่ใช่เพียงความเชื่อส่วนตัว การแสดงจะดำเนินในรูปแบบการจำลองสถานการณ์หรือการโต้เถียงผ่านบทบาทสมมติ

หลังจบกิจกรรม ครูควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสะท้อนคิดถึงผลการเรียนรู้จากบทบาทที่ได้รับ เพื่อฝึกการให้เหตุผล สนับสนุนข้อคิดเห็นด้วยหลักฐาน และเรียนรู้ที่จะยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการคิดเชิงวิพากษ์ (Ennis, 1987)

7.4 ละครฟอรัมเธียเตอร์ (Forum Theatre) เป็นกิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้ชม เริ่มต้นด้วยการที่ผู้เรียนร่วมกันพัฒนาเรื่องราวสั้น ๆ เพื่อสะท้อนปัญหาทางสังคม ความยาวประมาณ 5-10 นาที

หลังจบการแสดง จะเปิดโอกาสให้ผู้ชมเข้าไป “แทรกแซงเรื่องราว” โดยหยุดฉากละคร แล้วเข้าไปแทนที่ตัวละครเพื่อเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาที่แตกต่าง และทดลองหาวิธีแก้ปัญหาในเรื่องราวนั้นด้วยวิธีใหม่ ๆ

เมื่อกิจกรรมจบลง จะมีการสะท้อนคิดร่วมกัน เพื่อให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนว่าได้เรียนรู้อะไรจากการทดลองคิดและตัดสินใจในบทบาทใหม่

แนวคิดนี้พัฒนามาจาก Theatre of the Oppressed ของ Augusto Boal (Boal, 1979) ซึ่งมองว่าละครเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม กิจกรรมนี้ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดวิเคราะห์ ค้นหาทางเลือกใหม่ และประเมินผลกระทบจากการตัดสินใจของตนเอง

อาจกล่าวได้ว่า กิจกรรมละครทั้ง 4 รูปแบบนี้เป็นแนวทางการเรียนรู้ที่เน้น “การคิดผ่านการลงมือทำ” (Learning by Doing) โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนฝึกทักษะการวิเคราะห์ การตั้งคำถาม การประเมินข้อมูล และการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลในสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริง ซึ่งล้วนเป็นหัวใจสำคัญของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

กิจกรรมละครจึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในสถานการณ์จำลองหรือบทบาทต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง โดยเฉพาะในการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการตั้งคำถาม การวิเคราะห์ การให้เหตุผล และการประเมินทางเลือกอย่างรอบด้าน

สรุปได้ว่า กิจกรรมละครแต่ละรูปแบบ เช่น **1) บทบาทสมมติ** ช่วยฝึกการมองปัญหาหลายมุม วิเคราะห์ข้อมูล และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล **2) ละครกระบวนการ** ไม่มีบทล่วงหน้า เน้นการสร้างสถานการณ์ร่วมกัน ฝึกคิดวิเคราะห์ การทำงานร่วมกัน และการแก้ปัญหาย่างสร้างสรรค์ **3) ละครโต้แย้ง** ผสมผสานบทบาทและการโต้แย้ง เพื่อฝึกการใช้เหตุผล การแยกแยะข้อเท็จจริง และการยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง และ **4) ละครฟอรัมเธียเตอร์** เปิดโอกาสให้ผู้ชมร่วมเสนอแนวทางแก้ไขปัญหโดยเข้าไปแทนที่ตัวละคร เป็นการฝึกคิดวิเคราะห์เชิงลึกและสร้างสรรค์ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ไม่เพียงกระตุ้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน แต่ยังช่วยพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณอย่างเป็นระบบ และสามารถประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

8. อุปสรรคและแนวทางแก้ไขในการจัดกิจกรรมละครเพื่อพัฒนาส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

กิจกรรมละครถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน ช่วยกระตุ้นการมีส่วนร่วม การคิดวิเคราะห์ และการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 (Facione, 2015)

อย่างไรก็ตาม การจัดกิจกรรมละครในบริบทการศึกษายังคงเผชิญกับอุปสรรคหลากหลายด้าน ทั้งในส่วนของผู้สอน ผู้เรียน สภาพแวดล้อม และระบบการจัดการเรียนการสอน ซึ่งหากไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเหมาะสม อาจส่งผลให้ศักยภาพของกิจกรรมละครลดลง และไม่สามารถส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิจารณญาณได้อย่างแท้จริง

โดยสามารถสรุปอุปสรรคและแนวทางแก้ไขได้ดังนี้

8.1 ความไม่คุ้นชินของครูและผู้เรียน

อุปสรรค: ผู้สอนบางคนอาจไม่มีความรู้หรือทักษะในการใช้กิจกรรมละครในการจัดการเรียนรู้ ในขณะเดียวกัน ผู้เรียนจำนวนมากอาจไม่คุ้นเคยกับรูปแบบการเรียนรู้ที่ใช้กิจกรรมละคร ทำให้รู้สึกอึดอัด ไม่กล้าแสดงออก หรือกลัวถูกวิจารณ์ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นหัวใจหลักของกิจกรรมละคร

แนวทางแก้ไข: ควรส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพครูผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการที่เน้นเทคนิคการจัดกิจกรรมละครในห้องเรียน รวมถึงการประยุกต์ใช้กิจกรรมละครกับเนื้อหาวิชา เพื่อส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ที่ปลอดภัย ไม่ตัดสิน และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนกล้าแสดงออกอย่างเป็นธรรมชาติ โดยเน้นการสนับสนุนแทนการวิจารณ์ (Winston, 2011)

8.2 ข้อจำกัดด้านเวลาและหลักสูตร

อุปสรรค: กิจกรรมละครมักต้องใช้เวลาค่อนข้างมาก ทั้งในขั้นเตรียมการ แสดง และสะท้อนคิด แต่ด้วยปริมาณเนื้อหาที่ต้องสอนจำนวนมาก ทำให้ครูบางคนหลีกเลี่ยงการใช้กิจกรรมที่ใช้เวลานานหรือมีความซับซ้อน

แนวทางแก้ไข: ออกแบบกิจกรรมให้กระชับและสอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้ของรายวิชา โดยเน้นการบูรณาการเนื้อหาในรายวิชาเข้ากับกิจกรรมละคร เพื่อไม่เพิ่มภาระด้านเวลาแก่ครู (O'Toole, 1992)

8.3 การขาดทรัพยากรหรือพื้นที่

อุปสรรค: กิจกรรมละครบางประเภทต้องการพื้นที่กว้าง หรืออุปกรณ์ประกอบฉาก สื่อการเรียนรู้ และวัสดุที่สนับสนุนการแสดง ซึ่งในห้องเรียนทั่วไปอาจไม่มีความพร้อมเพียงพอ

แนวทางแก้ไข: สามารถประยุกต์ใช้แนวทางของ Process Drama โดยจัดกิจกรรมในห้องเรียน ธรรมดา เน้นการแสดงออกผ่าน “ท่าทาง น้ำเสียง และคำพูด” แทนการใช้อุปกรณ์หรือฉากประกอบ (Wagner, 1976)

8.4 การประเมินผลที่ไม่สอดคล้องกับกระบวนการคิดวิเคราะห์

อุปสรรค: ระบบการวัดผลส่วนใหญ่ยังเน้นการประเมินแบบปลายปิด ซึ่งไม่สามารถสะท้อน พัฒนาการของทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งเกิดขึ้นในระหว่างการเรียนรู้ของผู้เรียน

แนวทางแก้ไข: ควรพัฒนารูปแบบการประเมินผลจากการวัดความรู้ปลายทาง ไปสู่การประเมิน “กระบวนการคิด” ผ่านวิธีการสะท้อนคิด การอภิปราย หรือการนำเสนอแนวทางแก้ไขที่ผู้เรียนออกแบบ ขึ้นเอง

8.5 ความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน

อุปสรรค: ผู้เรียนมีพื้นฐาน ประสบการณ์ บุคลิกภาพ และความสามารถในการแสดงออกแตกต่างกัน ผู้เรียนบางคนอาจรู้สึกอึดอัดหรือกดดันในการเข้าร่วมกิจกรรมละคร ซึ่งอาจส่งผลต่อความมั่นใจและการมีส่วนร่วม

แนวทางแก้ไข: ควรออกแบบกิจกรรมให้มีความหลากหลาย เปิดกว้าง และยืดหยุ่น เช่น การจัด กิจกรรมย่อยแทนกิจกรรมขนาดใหญ่ การสร้างบรรยากาศที่ยอมรับในความแตกต่าง และลดการแข่งขัน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแสดงออกตามศักยภาพของตนเอง ลดความกดดัน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง

ถึงแม้การจัดกิจกรรมละครเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณจะมีอุปสรรคใน หลายด้าน ทั้งด้านความเชี่ยวชาญของผู้สอน ข้อจำกัดด้านเวลา การขาดแคลนทรัพยากรและพื้นที่ รวมถึง ระบบการประเมินผลที่ยังไม่สะท้อนกระบวนการคิดเชิงวิเคราะห์และการสะท้อนคิด

แต่อุปสรรคเหล่านี้สามารถแก้ไขได้ หากครูมีความเข้าใจในแนวคิดและเป้าหมายของกิจกรรม ละคร ออกแบบกิจกรรมให้เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนและข้อจำกัดที่มีอยู่ ใช้เทคนิคกลุ่มย่อยเพื่อ เพิ่มโอกาสการมีส่วนร่วมของผู้เรียนที่มีบุคลิกแตกต่างกัน และพัฒนาระบบการประเมินที่เน้นกระบวนการ คิดมากกว่าผลลัพธ์สุดท้าย

กิจกรรมละครจึงสามารถเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาผู้เรียนอย่างมีจุดมุ่งหมาย ช่วยเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การสื่อสารเชิงเหตุผล และการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งล้วนเป็นทักษะจำเป็นต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21

9. บทสรุป

กิจกรรมละครเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เพราะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น ทั้งทางด้านความคิด อารมณ์ และพฤติกรรม ผ่านการลงมือปฏิบัติจริงในสถานการณ์ที่มีความซับซ้อนและใกล้เคียงกับชีวิตจริง ผู้เรียนได้ฝึกการวิเคราะห์สถานการณ์ การตั้งคำถามเชิงลึก การพิจารณาข้อมูลอย่างรอบด้าน ตลอดจนการตัดสินใจโดยอิงเหตุผลและมุมมองที่หลากหลาย ซึ่งล้วนเป็นหัวใจสำคัญของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

การจัดกิจกรรมละครที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ครูผู้สอนจำเป็นต้องวางแผนอย่างรอบคอบ กำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ให้ชัดเจน และออกแบบสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งหรือสร้างประเด็นปัญหาที่มีทางออกมากกว่าหนึ่งคำตอบ เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการคิดเชิงเหตุผลจากหลายมุมมอง ผ่านการสวมบทบาทของตัวละคร ผู้เรียนจะได้เรียนรู้การรับฟังเหตุผล การยอมรับความคิดเห็น และทัศนคติที่หลากหลาย รวมทั้งการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์

องค์ประกอบสำคัญอีกประการหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ คือ “การสะท้อนคิด” (Reflection) ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้ร่วมกัน และนำประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์จำลองมาเชื่อมโยงกับความรู้หรือประสบการณ์เดิมของตนเอง เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจใหม่ ความคิดสร้างสรรค์ และสามารถนำไปต่อยอดในการเรียนรู้หรือการดำเนินชีวิตในอนาคต

การเข้าร่วมกิจกรรมละครอย่างมีส่วนร่วม จึงช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาและส่งเสริมทักษะด้านต่าง ๆ ควบคู่กัน ไม่ว่าจะเป็นทักษะการคิดวิเคราะห์ การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ การคิดสร้างสรรค์ และการแสดงออกทางอารมณ์และสังคมอย่างเหมาะสม กิจกรรมละครที่ได้รับการออกแบบอย่างเป็นระบบ และคำนึงถึงการตั้งศักยภาพของผู้เรียนออกมาใช้อย่างสูงสุด จะไม่เพียงพัฒนาทักษะทางสติปัญญา แต่ยังบ่มเพาะและฝึกฝนทักษะชีวิตที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ 1) การอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างเข้าใจ และเคารพความแตกต่าง 2) การมองผู้อื่นด้วยความเข้าใจจากมุมมองที่หลากหลาย 3) การตัดสินใจด้วยเหตุผล และรับผิดชอบต่อผลของการกระทำ และ 4) การแสดงความคิดเห็นและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ บนพื้นฐานของความถูกต้องและจริยธรรม

ดังนั้น การจัดกิจกรรมละครที่มีเป้าหมายชัดเจน และการออกแบบกิจกรรมที่กระตุ้นกระบวนการคิดอย่างต่อเนื่อง ควบคู่กับการประเมินผลที่เน้นกระบวนการคิดมากกว่าคำตอบแบบปลายปิด จะช่วยให้เกิด “สภาวะการเรียนรู้ที่แท้จริง” ของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนสามารถนำทักษะที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

10. รายการอ้างอิง

- ทีศนา แคมมณี. (2550). *การสอนจิตวิทยาการเรียนรู้เรื่องศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Boal, A. (1979). *Theatre of the oppressed*. London, England: Pluto Press.
- Bolton, G. (1998). *Acting in classroom drama: A critical analysis*. Stoke-on-Trent, England: Trentham Books.
- Dima, A., Kaiafa, E., & Tsiaras, A. (2021). *Drama education through storytelling strategy develops students' critical thinking skills*. Retrieved March 10, 2025, from <https://www.researchgate.net/publication/350326809>
- Ennis, R. H. (1987). A taxonomy of critical thinking dispositions and abilities. In J. B. Baron & R. J. Sternberg (Eds.), *Teaching thinking skills: Theory and practice* (pp. 9-26). New York, NY: W. H. Freeman.
- Facione, P. A. (1990). *Critical thinking: A statement of expert consensus for purposes of educational assessment and instruction—The Delphi report*. Millbrae, CA: California Academic Press.
- Facione, P. A. (2015). *Critical thinking: What it is and why it counts* (2015 update). Retrieved March 7, 2025, from <https://www.insightassessment.com/wp-content/uploads/ia/pdf/whatwhy.pdf>
- Flavell, J. H. (1979). *Metacognition and cognitive monitoring: A new area of cognitive-developmental inquiry*. *American Psychologist*, 34(10), 906-911. doi:10.1037/0003-066X.34.10.906
- Halpern, D. F. (2014). *Thought and knowledge: An introduction to critical thinking* (5th ed.). New York, NY: Psychology Press.
- Hong, H. K., & Zhao, Y. (2025). The effect of drama education on enhancing critical thinking through collaboration and communication. *Education Sciences*, 15(5), 565. Retrieved September 8, 2025, from <https://www.mdpi.com/2227-7102/15/5/565>
- Hu, Y., & Shu, J. (2025). *The effect of drama education on enhancing critical thinking through collaboration and communication*. *Education Sciences*, 15(5), 565. doi:10.3390/educsci15050565

- Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Neelands, J., & Goode, T. (2015). *Structuring drama work: 100 key conventions for theatre and drama*. Cambridge, England: Cambridge University Press.
- O'Neill, C., & Lambert, A. (1982). *Drama structures: A practical handbook for teachers*. London, England: Hutchinson.
- O'Toole, J. (1992). *The process of drama: Negotiating art and meaning*. London, England: Routledge.
- Paul, R., & Elder, L. (2013). *Critical thinking: Tools for taking charge of your learning and your life* (3rd ed.). London, England: Pearson Education Ltd.
- Piaget, J. (1972). *The principles of genetic epistemology*. New York, NY: Viking.
- Wagner, B. J. (1976). *Dorothy Heathcote: Drama as a learning medium*. London, England: Hutchinson & Co.
- Winston, J. (2011). *Beauty and education*. London, England: Routledge.
- Wright, P. (2010). Drama education and development of self: Myth or reality? In B. Warren (Ed.), *Drama education: Exploration and practice* (pp. 45-62). London, England: Routledge.